

Nr 309.

Af herr **Pettersson** i Bjälbo, *i anledning af Kungl. Maj:ts proposition, nr 43, med förslag till lag om kollektivaftal mellan arbetsgifvare och arbetare m. m.*

Då »Förslag till lag om vissa arbetsaftal» förelåg till behandling vid 1910 års riksdag sökte jag med påvisande af det intima sambandet mellan denna lag och Lag om kollektivaftal, framhålla nödvändigheten utaf att dessa båda lagar antoges samtidigt.

Under debatten i Andra kammaren yttrade jag då bland annat angående denna sak.

»Jag skall be att få framhålla några synpunkter, hvarför jag anser, att antagandet af arbetsaftalslagen i sammanhang med kollektivaftalslagen är enligt min mening absolut nödvändigt. Arbetsaftalslagen är ju den lag, som reglerar förhållandet mellan arbetaren och arbetsgifvaren personligen, och dit höra alla dessa förhållanden, som uppstå, när det gäller att sluta aftal, när aftal upphöra, förhållanden med afseende på aftalstiden o. s. v. Nu är det så, att en del af reglerna härför äro intagna i kollektivaftalslagen, men i själfva verket höra till arbetsaftalslagen. Kollektivaftalslagen reglerar förhållandet mellan organisationerna, kollektivaftalets natur är sådan, att arbetarna genom ett dylikt aftal icke förbinda sig att taga arbete hos en arbetsgifvare, lika litet som arbetsgifvarna därigenom förbinda sig att lämna arbete till arbetarna. Det utgör endast en yttre ram, hvilken arbetsaftalet ger innehåll. Ett arbetsförhållande kan aldrig komma till stånd uteslutande genom ett kollektivaftal, utan detta måste nödvändigt kompletteras med ett arbetsaftal. Däremot kan ett arbetsförhållande mycket väl komma till stånd uteslutande genom ett arbetsaftal. Detta senare är sålunda grunden för det hela, det har alltid funnits sedan tidernas begynnelse. Kollektivaftalet åter är en våra dagars påbyggnad på dessa arbetsaftal, som kommit till i och genom föreningsväsendet. Är

detta riktigt, och jag kan icke anse annat än att så är fallet, så borde man först och främst stifta en lag för arbetsaftal och i andra hand en lag beträffande kollektivaftal. Ty det är ju så, att det är arbetsaftalet, som ger kollektivaftalet aktualitet: utan arbetsaftalet har kollektivaftalet ingen verkan eller aktualitet. Men jag vill också påstå, att arbetsaftalet ganska noga reglerar innehållet i kollektivaftalet. Vi veta ju, hurusom i arbetsaftalslagen förekommer en del så kallade tvingande bestämmelser. Dessa bestämmelser bli också tvingande för motsvarande delar i kollektivaftalslagen. Därjämte är det så, att de supplerande bestämmelserna i aftalslagen, som säga, hvad som skall inträffa i sådana fall, för hvilka parterna icke träffat särskilda aftal, komma att utöfva mycket inflytande på kollektivaftalets blifvande innehåll. Genom dessa supplerande bestämmelser har lagstiftaren velat hålla fram det riktiga och normala, det som från lagstiftningens synpunkt vore det rätta, framhålla detta för parterna och därigenom leda utvecklingen in i den rätta strömfåran.

Man har inom kommittén och utskottet lagt vikt vid, huru dessa supplerande bestämmelser skulle bli affattade, och det är tydligt för hvar och en, som satt sig in i förhållandena, huru viktigt detta är. Redan dessa omständigheter torde tillräckligt motivera antagandet af den nu förevarande lagen i sammanhang med kollektivaftalslagen. Men ännu flera skäl tala härför. En hvar, som deltagit i utskottets arbete, vet, att man vid behandlingen af dessa lagar oupphörligt sett till, att en paragraf i det ena lagförslaget stämt med motsvarande paragraf i det andra. Man har oupphörligt kommit underfund med, att paragraferna i arbetsaftalslagen komplettera, förtydliga och utfylla paragraferna i kollektivaftalslagen, § 6 mom. 2 säger, hur det går med arbetsaftalet, då kollektivaftalet utlöper. I § 7 står, hur tillkännagifvande skall göras vid arbetsinställelse och hvad ett sådant tillkännagifvande i själfva verket innebär. Paragraferna 13 och 18 handla om arbetsordningen. Denna står i de flesta fall intagen i kollektivaftalen men regleras af arbetsaftalslagen. Jag skulle kunna påvisa, hur innerligt sambandet är mellan bestämmelserna i de båda lagarna hela vägen utefter, och huru inflätade de äro i hvarandra. I aftalskommitténs första förslag var det ju också så, att kollektivaftalslagen ingick som ett kapitel i arbetsaftalslagen. Sedan togs den visserligen ut och ställdes som en fristående lag, men detta berodde icke därpå, att man ej insåg sammanhanget mellan de båda lagarna utan därpå, att man ansåg, det kollektivaftalslagen lätt kunde hänföras till andra lagar, lärlingslagen o. s. v. Därför vore det bättre att sätta den som en särskild lag än att inflika den i alla dessa lagar.

En kollektivavtalslag utan en arbetsavtalslag måste enligt mitt förmenande bli af betydligt mindre värde än hvad den har samman med en sådan lag, och det kommer att möta ganska stor svårighet för domstolarnas verksamhet på detta område, för så vidt man icke samtidigt stiftar en arbetsavtalslag.

Man kan draga fram ännu flera synpunkter. Det är ju så, att kollektivavtalslagen afser att befästa, styrka och stödja föreningsväsendet såsom sådant. Arbetsavtalslagen däremot afser att styrka, stödja och befästa det individuella aftalet, den afser att i vidsträckt mån möjliggöra för de enskilda individerna att träffa aftal med hvarandra, att göra det möjligt för de enskilda individerna att existera utan att ingå i föreningar. Med andra ord kollektivavtalslagen befördrar kollektivismen och arbetsavtalslagen individualismen. Nu kan man fråga sig: hvilken behöfver stöd, är det kollektivismen, det är föreningarna med sina stora, oerhörda resurser, som behöfva stöd och skydd, eller är det den individuella arbetaren, den individuella friheten, som i det fallet behöfver stödjas? Jag tror icke, att svaret kan bli mer än ett. Om vi nu införa en kollektivavtalslag men icke en arbetsavtalslag, så är det detsamma som att till den oorganiserade arbetsgifvaren eller arbetaren säga: vill ni ha något stöd från statsmakternas sida, så var god gå in i en förening, förr bry sig icke statsmakterna om att erkänna er på något sätt. Jag kan icke finna att detta på något vis är riktigt. Det förhållandet, att det icke finnes någon lag, som stödjer och hjälper den oorganiserade arbetaren, innebär i och för sig själf ett föreningstvång för denne, men detta tvång skulle bli dubbelt starkt, om vi dessutom skulle få en lag, som skyddar föreningsrätten men icke den enskilde. Jag hör icke till dem, som äro på något sätt mot organisationsväsendet, men jag anser, att man här bör sätta kyrkan midt i byn, anser att om man skyddar föreningsväsendet, man också samtidigt bör skydda det individuella aftalet. Nu säger man: visst skall här bli en arbetsavtalslag; den skola vi komma med, så fort vi hinna få den i ordning, pröfva den och få den allsidigt utredd. — Men, mina herrar, jag är öfvertygad om, att vi, ifall vi taga en kollektivavtalslag i år och ingenting annat, vi aldrig få en sådan lag. Hvarför! Jo, därför att det finnes mycket starka krafter, som motarbete antagandet af en arbetsavtalslag. Det är nämligen så, att arbetareorganisationerna frukta en sådan lag ur ren konkurrenssynpunkt. Få vi en arbetsavtalslag, som stöder, hjälper och skyddar den enskilde arbetaren och hjälper och stärker honom på mera vitala punkter, blir ju detta ett sådant stöd för den enskilde arbetaren, att det tryck som nu drifver honom in i organisationen, minskas i väsentlig grad och han får därigenom en mycket vidsträckt

möjlighet att existera såsom fristående personlighet. Det är gifvet detta, som utgör den förnämsta orsaken till, att arbetarorganisationerna icke på villkor eller under några förhållanden vilja vara med om lagstiftningen och tillstyrka det individuella aftalet, och det ligger för öfrigt i sakens natur. Om vi antaga, att vi få en kollektivaftalslag igenom i år, hvem skulle hjälpa oss att få igenom en aftalslag sedan? Ja, först ha vi att vänta det skarpaste motstånd från arbetarehåll; så ha vi naturligtvis att vänta motstånd från en del af denna kammare, som står arbetarna och arbetarnas tänkesätt nära; så ha vi storindustrien, som i det stora hela antagligen ställer sig likgiltig för denna sak; den är ju så in-vuxen i detta föreningsväsen med sina kollektivaftal, och man har så väl inrättat sig på det hållet, att något större intresse från den sidan torde man svårigen kunna påräkna. Under sådana förhållanden är det inga andra än möjligen landtbrukarna, småindustrien och handtverket, som skulle få fram denna arbetsaftalslag, och jag tviflar att de äro mäktiga till detta. Men man säger ju, att arbetsaftalslagen ju egentligen är afsedd för industrien; för landtbruket skola vi göra en tjänsteaftalslag, och därför böra ju icke landtbrukarna vara så särdeles intresserade af den lagen. Ja, då vill jag säga, att innan vi få en ny tjänstehjomsstadga, kommer denna arbetsaftalslag alltid att ha ett mycket stort inflytande på en hel del arbetare ute på landsbygden, just på grund af att denna tjänstehjomsstadga är till sina former så krånglig och naturligtvis icke kan tillämpas på en hel del förhållanden ute på landsbygden. Men äfven om vi skulle få en förnyad tjänstehjomsstadga, kommer likvisst denna arbetsaftalslag att få en mycket stor betydelse för den mera tillfälliga arbetskraften på landsbygden. Man kan invända: »hur kan jag veta, hur den nya tjänstehjomsstadgan kommer att skrivas?» — Man kan enligt herr Schottes mening skriva den så, att däri innefattas alla slags landtbruksarbeten, men enligt mitt förmenande torde det i själfva verket icke gå för sig att skriva en lag, som gäller allt arbete för landtbrukets behof. Först och främst ligger det i själfva ordet »tjänst» det begreppet, att arbetsaftalet skall gälla för en jämförelsevis lång tid. Redan 1901 års kommitté ansåg sig i det fallet icke kunna, utan att strida mot nämnda begrepp, gå under en månad, och äfven den kommitté, jag var ledamot af, ansåg, att ifall man icke skulle gå för mycket ifrån begreppet, man icke kunde sätta tiden lägre än en månad. Man behöfver dessutom i detta fall en fast gräns mellan dessa båda lagar, och några andra gränser äro ganska svåra att få fram. Det är tydligt, att ute på landsbygden förekommer en hel del arbetsförhållanden, som kräfva en kortare aftalstid än en månad. Då skulle tjänsteaftalslagen få tillämpning endast på den mera fasta arbetarestammen inom

landtbruket, under det däremot säsongarbetare och mera tillfälliga arbetare alltid komme att sortera under arbetsaftalslagen. För öfrigt måste man medgifva, att dessa senares arbete är i det stora hela ganska likartadt med industriarbetarnas. De hafva ju ganska mycket ackordsarbete och arbete af mera tillfällig art och med kortare uppsägningstid.»

Jag tror att de synpunkter jag då framhöll äro riktiga. Man har visserligen mot mitt påstående: »att arbetsaftalet är grunden och kollektivaftalet en påbyggnad», hänvisat till § 4 i Kollektivaftalslagen där det heter: »Ingås arbetsaftal mellan arbetsgifvare och arbetare för hvilka kollektivaftal skall lända till efter rättelse, skola ändå att annorlunda öfverenskommits kollektivaftalets bestämmelser blifva gällande»: för att därmed visa att det är kollektivaftalet som är det grundläggande och det som framför allt skall följas. Jag medger att då man läser nämnda § får man i första hand den uppfattningen. Men vi böra komma ihåg att §:en hänför sig till förhållanden som inträda först sedan kollektivaftal blifvit slutet och trädt i kraft. Men gå vi något längre tillbaka och undersöka hur det går till vid avslutandet af ett dylikt kollektivaftal så se ni — förutsatt att en arbetsaftalslag finnes — hurusom alla bestämmelser i kollektivaftalet, om ingående och uppsägning af arbetsaftal, om arbetsgifvares och arbetares rättigheter och skyldigheter, om aftals upplösning i vissa fall, m. m. måste göras i öfverensstämmelse med arbetsaftalslagens föreskrifter ty i denna lag är det som dessa förhållanden få sin reglering. Man torde i korthet kunna säga att på samma sätt som arbetsaftalet ger innehåll åt och kompletterar kollektivaftalet så äger ett analogt förhållande rum mellan de lagar som reglera aftalen ifråga.

Det torde vara öfverflödigt att här upprepa alla de skäl som tala för behovet af en personlig aftalslag. Under förra årets debatt framhölls från skilda håll och ej minst från Liberala samlingspartiets sida det egenomliga och beklagliga att en dylik ej för länge sedan kommit till stånd.

Att många under förra årets riksdag voro betänksamma inför hela detta nya lagkomplex och betvivlade möjligheten att på den korta tid som stod till buds hinna genomgå och grundligt pröfva alla dessa olika delar, är ju helt naturligt.

Inom det särskilda utskott som fick frågan under behandling fanns också hos många redan från början den tanken att för året afstå från arbetsaftalslagen för att därigenom möjliggöra en grundligare pröfning af det återstående.

Genom forceradt arbete lyckades emellertid utskottet att genomgå samtliga lagarna och få fram ett i min tanke godt förslag äfven till arbetsaftalslag. Men uppskofstanken hade från början fått alltför stort

insteg, den fanns kvar, kom oupphörligt fram under debatten och var säkerligen främsta orsaken till att Andra kammaren med 5 rösters majoritet beslöt att afslå lagen. Att minoriteten härvid trots allt ändock blef så stark berodde säkerligen därpå att den meningen och öfvertygelsen blef starkare dag för dag: att hvad vi först och främst behöfva, det är en lag, som på hithörande område hjälper och stödjer och ordnar rättsförhållandena för den enskilde individen.

För egen del är jag öfvertygad om att det vore en olycka att antaga endast en lag om kollektivaftal. Därigenom komme antagligen arbetsaftalslagen att uppskjutas till en obestämd framtid och hela vår aftalslagstiftning komme att gå i rent kollektivistisk riktning.

Det hufvudskäl för afslag å arbetsaftalslagen som med ett visst berättigande framfördes vid förra årets riksdag — brist på tid till grundlig pröfning — torde i år knappast förefinnas, men med kännedom om förhållandena kan man tryggt påstå, att alla möjliga försök komma att göras för att äfven i år få arbetsaftalslagen på fall.

Med hänsyn härtill och äfven på grund af hvad jag förut framhållit tillåter jag mig hemställa,

att en lag om kollektivaftal mellan arbetsgifvare och arbetare endast måtte antagas i sammanhang med en lag om vissa arbetsaftal.

Stockholm den 24 februari 1911.

David Pettersson.